

Told- og Skattehistorisk Leksikon. Told, skatter, afgifter og gebyrer i Danmark fra middelalder til nutid.

Told- og Skattehistorisk Selskab, 2025. 398 kr. + forsendelse. Bestilles per e-mail til selskabet:

zise@outlook.dk.

Boganmeldelse af Christian Kaaber

Egentlig er det en næsten trodsig udgivelse. Opslagsværker har i en årrække været en uddøende, hvis ikke allerede helt uddød genre, eftersom ingen forlag tør trodse tankegangen om, at digitale søgefunktioner og netbaserede publikationer har taget livet af efterspørgslen efter den type værker. Alene af den grund kipper man med flaget for det publicistiske mod, der skal til at udsende et opslagsværk på 718 sider med 1445 opslagsord. Bogen slutter sig naturligt til de storværker, Told- og Skattehistorisk Selskab har udsendt gennem de seneste årtier, ikke mindst Dansk Skattehistorie (2002-2009), Tolden i Sundet (2010) og Dansk toldhistorie (1987-88). Told- og Skattehistorisk Leksikon er dog tænkt som en selvstændig enhed og fungerer fortræffeligt som sådan.

Ideen til et told- og skattehistorisk leksikon opstod i 2010, og tanken var oprindelig at afgrænse stoffet til tiden før 1972. Heldigvis har man udvidet perspektivet undervejs, og da det ældre historiske stof selvsagt vejer tungest, danner det også baggrund for opslag, der er meget tæt på 2025. Det giver perspektiv og viser, hvordan tingene hænger sammen. Om få år vil den evindelige strøm af reformer af statens indtægtsgrundlag utvivlsomt gøre kål på enhver form for aktualitet, men værket skal nu nok klare sig en generation eller flere takket være det solide historikerhåndværk, der her er lagt for dagen.

Første opslag er A-skat og B-skat, som stort set alle er fortrolige med, i hvert fald som begreb. Det kom til i 1970. Herfra og til bogens sidste lange opslag, om Øresundstold, ligger der som nævnt hele 1443 andre artikler, der tidsmæssigt rækker fra tidlig middelalder til omtrent nu. Her er forklaring på parykskat, prinsessestyr og personbeskatning, for nu at nævne tre indgange alene under bogstavet P. Her møder læseren også begrebet plovskat, der opkrævedes i knap 100 år fra 1234 og både udløste oprør i Skaane og skaffede kong Erik Plovpenning hans uforglemmelige tilnavn. Værkets detaljeringsgrad er imponerende høj, og fremstillingen glimrer hele vejen ved at være skrevet på et klart og smukt dansk, der selvfølgelig bærer præg af stoffets ofte ganske bureaukratiske natur.

Værket udgør en dyb guldgrube af oplysning om skatter og afgifter og ikke mindst om det danske samfunds økonomiske forvaltning gennem tiderne. Len, amter og sogne og deres embedsfolk belyses. Opslagene kaster selvsagt lys på hinanden, og bogen vil kun vinde ved at blive brugt. Både den lærde og den læge læser vil til stadighed møde nyt stof, der frister til at lade sig tilegne. Og det er her, bogmediets faste form vinder over de digitale løsninger.

Et langt forløb af opslag midt i gruppe G kan tjene som eksempel. Grundskat som begreb stammer fra 1860'erne og videreudvikler den såkaldte grundtakst, der har rødder i middelalderen. Begge dele er dækket behørigt og detaljeret. Mellem de to opslag ligger en række detaljerede opslag om begrebet grundskyld, til henholdsvis amtskommunen (det var dengang), til kommunen (den direkte opkrævning til denne instans hører nu fortiden til), og til staten. Det lange administrative udviklingsforløb er vel beskrevet frem til 2024, hvor opkrævningen overgik til staten. Det forkludrede og sjuskede forløb med digitaliseret vurdering, der i skrivende stund skaber sagspukler i såvel Skattestyrelsen som Vurderingsstyrelsen er ikke inddraget. Det falder uden for fremstillingen at ræsonnere over feltet mellem politik og administration. Værket her befatter sig med sidstnævnte og holder sig til en strengt saglig tone. Her får man oplysning, ikke diskussion.

Bogen er en imponerende enkeltmandspræstation fra Claus Rafners side. Det enorme stof forekommer velredigeret og med fine krydshenvisninger. Hele herligheden er smukt og sagligt udformet af de bedste kræfter, den danske bogbranche råder over på dette område, og det samlede resultat er rart af have hånden og tager sig smukt ud på reolen. Bogen fortjener langt større udbredelse end til skattefolk. Enhver med interesse i Danmarks historiske forvaltning fra det overordnede perspektiv og udi de mest spidsfindige lokale aspekter vil have gavn af at kunne frekventere den.

[Historie-online.dk, den 20. maj 2025]